

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo „Angeljček“

Štev. 10.

V Ljubljani, 1. oktobra 1903.

Leto XXXIII.

Mladi časi.

Deca moja, ti ne veš še,
Kak srce boli,
Ko na vekomaj uvene
Cvetje mladih dni,

Ko na vekomaj zatone
Miljena mladost,
In odplava ž njo iz duše
Srébrna radost.

Le gomila hladna nosi
Nam spomin gorjup,
V nji življenje mlado sanja,
Tiho spi vsak up.

In mi jokamo na grobu:
„Kje si, mladi raj?
Kje, mladost si izgubljena,
Vrni se nazaj!“

A mladost v nebesih svetih
Toži bridko nas:
„Sam pogubil si, zapravlil,
Dragi, mladi čas!“

Tatjan.

Jeseni.

Pada, pada velo listje
S šumom prédme na stezò;
Kmalu listna bo odeja
Stézo mi zakrila vso.

O, da dneve prošle kdo bi
Mogel mi zakriti vsaj,
Da na nje spomin ne vrnil
Nikdar več bi se nazaj!

Slavko Slavič.

Malka.

(Slika. Spisal E. Rubin.)

I. Med berači.

Med berači, ki so stali na izprehajališču in prosili vbogajme, je bila tudi Malka. Ljudje so hodili mimo; lepi, bogati in v svilo oblečeni, in so gledali s preziranjem na beraški trop.

„Še teh je treba“, govorili so glasno in v srcu, „da nam t berači motijo nedeljski izprehod. Povsod naletiš na to sodrgo, da človek kar veselje izgubi do izprehoda.“

Malka in drugi, ki so ž njo stali, so čuli take tožbe, a so vse prenašali tiho. Spremljevali so bogatooblečene, ošabne ljudi z žalostnimi pogledi po drevoredu in dalje, dalje tja iz mesta, kjer jih čakajo polne gostilne, kjer se mnogo je in pije, poje in se veseli. Vsi so vedeli, kam gredo ti srečni ljudje; a oni so morali stati ob poti in gledati za njimi z žalostnimi pogledi. Kadar pa je kdo beračev ztegnil roko in boječe šepnil svoj „prosim“, dobil je v dar zaničevalen, prezirljiv pogled in nejevoljno mrmanje mimoidočih. Malka se je bala teh pogledov in sezali so ji v srce. Solze so jo hotele zaliti, kadar je čula tisto nevoljno ime: berači, berači, ti nadležni berači! Takrat si je vselej hotela, da bi bila daleč, daleč proč; tam, kjer bi je nihče ne videl tako beraške, raztrgane, v zanošenih oblačilih, z zagorelim slamnikom na glavi. A globoko v srcu so bile njene želje, nihče jih ni videl od ljudi; samo, kedar so pogledavali njen blede obraz in s solzami zalite oči, so si mislili: „No, kaj je pa tej, ali je še premalo dobila?“ ...

Zdelo se ji je, kot da ji je usojeno, da mora biti tu, kjer hodijo mimo trdosrčni ljudje v bogatih, svilnatih oblekah, z zlatnino okoli vratu, s prstani na rokah; ljudje, ki so na zunanje tako lepi, da si človek nehote poželi malo drobtino njih okraskov, da bi si jih kam nadel, a v srcu niso dobri in lepi ...

Tako si je včasih mislila Malka: Ej, ko bi komu odpadla zapestnica, ko bi kdo izgubil kako tistih dragocenosti ... Ona bi pobrala in hitro hitela za lastnikom in mu dala: „Nate, to sem našla, izgubili ste.“ In prejela bi morda lep, prijazen pogled, morda celo krajcar bi ji dal tisti z veselo roko, kar sicer daje z nevoljo in mrmanjem.

In res se je nekoč zgodilo, da je odletel prav vštric nje neki gospej zlat okrasek. A zagnali so se vsi drugi na isto mesto, in ko ga je Malka že pobrala, hoteli so ji ga vzeti, in nastal je krik in prepir; gospa pa se je nevoljna obrnila in rekla:

„Dajte sem, kanalja ti tatinska.“

Tako je bilo na izprehajališču zunaj mesta. Stala jih je cela vrsta. Bili so tam starčki lajnariji, ta brez roke, oni brez noge. Vrtili so svoje otožne lajne, vmes pa glasno z otožnim, kričečim, pretresljivim glasom prosili vbo-

gajme. Vkljub temu so malo dobili in nevoščljivo gledali drug drugzega. Bilo je tam dvoje kruljavih dečkov; hodila sta po bergljah, nastavljala se prav na cesto in molela mimoidočim klobuka prav blizu, da bi vendar kaj vrgli vanju. Sedel je tam mož srednje starosti, ki je molil mimoidočim pol odbite roke iz rokava, da bi jim vzbudil sočutje in usmiljenje. No, ljudje kot da so navajeni, niso niti hoteli videti niti slišati prosečih revežev. Čisto pri kraju drevoreda je sedela slepa šestnajstletna deklina; prebiral je po „slepih“ bukvalih na ves glas psalme, vmes pa govorila svoje prošnje v lepih vedno ponavljajočih se besedah, ki so jih znali že vsi iz glave... Stara slabotna ženica je molila na molek in tiho čakala darov in usmiljenja. Bila je kot živa smrt, suha in sključena starka, onemogla in zapuščena. Ob njej je navadno stala Malka. Odkar je hodila sem, bila ji je kot mati. Obe sta bili tiho in čakali darov od dobrih ljudi... Tu je torej morala stati Malka; morala je, ker drugače ni mogla živeti, živeti pa je morala... Živel je s stricem; stric je bil sam revež in je pometal po mestnih ulicah. Stanovala sta oba pri starki, ki je vedno pila čaj z rumom; bili so že zunaj mesta. A stric je bil čuden mož; živel je nekaj časa zmerno, delal je pridno in je bil dober; a prišel je čas, ko se je čisto izpremenil, prišel je domov pijan in podil Malko iz hiše: „Pojdi in služi si kruha, jaz ne bom redil tujih otrok.“ A Malki je bilo šele enajst let, in kam je hotela? S stricem je navadno potegnila njena gospodinja in vpila, da je ona pri teh letih že služila, da je že sama živela in da ni bila nikdar drugim v nadlego. In Malka je morala prenesti vse, vse: očitjanja, zmerjanja, psovke, celo pesti in šibe. A vse je prestala in se umaknila jezi strica in gospodinje.

Ko je bila še majhna, odpravil jo je stric beračit na ulico. Izpočetka ji je bilo hudo. Videla je druge, ki jim ni bilo treba prosjačiti. V hiši zunaj mesta je bilo več družin in otrok je bilo polno dvorišče. Bili so umazani in razcapani; a imeli so starše, očeta in mater, in njim ni bilo treba beračiti, dasi so bili reveži. Rada bi se bila Malka igrala z njimi, a oni so jo gledali po strani in jo zmerjali z beračico. In vendar niso bili oni nič drugačni kot ona; a imeli so starše, in ako jih je kdo zmerjal, so zajokali brikdo in hiteli v kuhinjo k materam in jim tožili: „Mama, glejte, zmerjajo me!“ In mama je prišla in razpodila z metlo in zmerjanjem vse druge, potem pa je navadno po hiši nastal prepir, ker se je potegnil vsak za svoje. Za Malko se ni nihče potegnil. Če so ji rekli beračica, morala se je tiho umakniti; včasih, izpočetka, je jokala in potožila gospodinji ali celo stricu, če je bil doma. A gospodinja in stric sta jo napodila, češ:

„Prav ti je, pa doma bodi!“ ...

„Tu delaj“, vpila je gospodinja, „kaj pa postopaš?“ In Malka je dobila še par bunk od jeznih pesti svoje gospodinje; stric pa je navadno prižgal pipo, pljunil na stran in rekel:

„Fej, kaj pak ti bodo rekli kot to, kar si? Mir jim daj, pa ogni se jih, ko ne spadaš mednje.“

In tako je Malka ostala sama povsod. Stric ji je rekel, da ne spada mednje, in oni so tudi to čutili in jo nagnali z beračico. A Malka ni jokala;

zdelo se ji je, da je prav tako. Seveda, ko bi bila imela očeta in mater, bi bilo tudi drugače, in če bi ji bil kdo kaj rekel, zatekla bi se bila k materi, in mati bi se bila zanjo potegnila . . . In ona se je bala vseh, vsem je bila v strahu in ubogala je vse. In, ko ji je gospodinja ukazala, naj gre na pot beračit od izprehajajočih se meščanov, udala se je in šla: prvič s težkim srcem, potem pa se je privadila.

„Prav je“, je rekel stric, „da ne boš postopala, si boš vsaj malo zaslužila; kolikor je, je dobro.“

In tako je stala prvič nekoč ob cesti. Tuji obrazi. Drugi berači so jo pogledavali nevoljno kot bi rekli:

„Še tebe je bilo treba!“

In takrat je prvič čula godrnjanje bogatih zoper reveže in videla njih jezne poglede.

„Taka mlada“, rekali so, „pa se že uči . . .“

Njo pa je bolelo srce, in solze so jo zalile. A prišel je dober človek in ji dal prvi krajcar. Bil je prvi denar, ki ga ni zaslužila in zbolelo jo je pri srcu. Hvaležno je pogledala darovalca, on pa je šel dalje nemeneč se zanjo. In tako je nabrala že prvi dan precej. Stric si je zvečer za tisto kupil tobaka, gospodinja pa čaja in ruma. Tako je postala Malka beračica. Vsako nedeljo je stala ob cesti med tistimi, ki so prosili mimoidoče darov, in prinašala denarja gospodinji in stricu. Poslej sta jo raje imela, in ni ji bilo treba poslušati očitanj in psovk. A pozneje sta se razvadila in zahtevala vedno več, in če je kdaj prinesla premalo, bilo je po hiši vpitje in zmerjanje.

„Kam si djala?“ vpila je gospodinja. „Kaj si kupila, povej! kaj misliš, da boš vse na bonbonih zapravila? Jaz te naučim!“ In gospodinja jo je prišla za lase in jo pahnila za duri. Malka pa se je tiho zjokala.

„Fej“, je rekel stric, „tako mi povračuješ, še za tobak ni.“

„Ni bilo ljudi, niso dajali, drugih je bilo dosti“, opravičevala se je med solzami Malka.

„Ni res; zajela si“, vpila je gospodinja.

Stric pa ji je verjel. Samo pokašljal je in molčal; če je bil pa slabe volje, jo je zmerjal, kakor je mogel.

„Ali ne moreš stopiti spred?“ rekla je gospodinja, „raztrganka, da bi te ljudje videli. Kaj misliš, da bo kdo za teboj nosil? Le še enkrat!“ pretila ji je.

Take dni je živela Malka, bridke, težke. Stala je med berači, a ni se mogla privaditi, da bi siloma prosila. No vkljub temu je dobila mnogo več kot drugi, a besede, godrnjanje in pogledi ljudi, aj, kako je to bolelo! Čudila se je včasih, da ji rajše dajo ljudje kot drugim, ki so vpili in peli, molili in celo lajnali. Tiho je molila za dobrotnike in solze hvaležnosti so ji zalivale oči. Cel popoldne je mislila, kaj bo zvečer doma. Ali se jima bo zadržati, ali ne? Zato je tako hvaležno pogledovala tiste, ki so ji darovali. A njeni tovariši, ki so manj dobili, so jo zmerjali, kadar ni šel nihče mimo.

„Pamž ti tak, kako slepi ljudi! Še enkrat pridi, zapodimo te; delala bi lahko . . .“ Njo pa je tudi to bolelo. Ej rada bi bila ostala doma, da bi bila smela. Nikdar se ni mogla privaditi temu, kar je morala . . . Kolikokrat je molila, da bi bila rešena, da bi zrastle, služila kruh zase, za strica in za gospodinjo. Vse bi prinesla domov, in življenje bi bilo srečno; celo stricu bi ne bilo treba več delati.

Tako je živela Malka. Vsi so jo zavidali, samo stara ženica ne. Stric je kadil tobak, gospodinja pa si je kuhala čaj z rumom.

II. Med cveticami.

Zvečer je prišla Malka domov. Stric je sedel pred hišo na dvorišču in kadil po svoji navadi tobak, gospodinja pa si je kuhala čaj v kuhinji.

„Ali je bilo dobro?“ oglasila sta se oba obenem . . .

Malka je bila tiha in je stresla nabrane krajcarje stricu v pest. Težko ji je bilo pri srcu, kot da jo je pekla vest. Pet krajcarjev je dala svoji stari tovarišici, ker je ona malo dobila. „Ej, ti si mlada“, rekla ji je starka, „kaj se ti mara? Vsakemu se priljubiš in zasmiliš; a mene, staro revo, vsak prezira . . .“ Malki se je smilila, ker ji je bila dobra, in ji dala zvečer pet krajcarjev. Zelo dobro se je zdelo starki in rekla je:

„Bog ti daj srečo, dekletce, da bi ne dočakala tega kot jaz.“

Tudi Malki se je dobro zdelo. Včasih ji je težko delo, ko so ljudje dajali njej, a starki nič. Zato se ji je dobro zdelo, mislila je, da je storila svojo dobroto. Rada bi bila dala še več, a bala se je gospodinje in strica . . . Zvečer je šla domov, in pekla jo je vest. Spomnila se je, komu nese denar, ki so ga ljudje dali njej. Ko je šla po poljski stezi za mestom, sedla je v travo in se zjokala. Težko ji je bilo beračiti zato, da si gospodinja kuha čaj z rumom. Stricu bi dala, mislila si je, po pravici, ker zame skrbi. Vse bi dala na svetu, da bi bila močna in bi mogla zaslužiti, pa bi lahko z mirno vestjo dala denar tudi gospodinji in komur bi hotela. Tudi ona bi potem dajala drugim revežem, posebno stari beračici, a bi pri tem ne gledala grdo, niti bi ne godrnjala, ampak bila bi prijazna in smejala bi se, da bi vsi videli, da pride iz dobrega srca, iz veselih rok. Kako prijetno bi bilo! Nič več bi ji ne ležal na srcu tisti težki kamen, ki je dozdej še večal njeno nesrečo, ko ji je vedno stalo pred očmi: ljudem kradeš, ki dajejo, da ne vejo komu. Tako je sedela v travi, solze so ji kapale na tla in čutila se je zapuščeno od celega sveta. Pozno je prišla domov. A nečesa se je spomnila. Nekoč je videla deklico, ki je prodajala cvetice. Ozrla se je po travniku in zdelo se ji je, da se ji ponuja tisoče cvetic, ki so ji kazale svoje že orošene glavice, češ: vzemi nas, zate rastemo, lahko nas prodaš! A njej so se smilile revice . . . A vse se ji je zdelo, da govori: Ostani pri nas! Malka, ali pa vzemi nas s seboj. — In njej se je skoraj hotelo ostati, ostati tu na cvetoči, pisani trati; govorila bi s cveticami in jim pripovedovala, kako se ji godi. Zdelo se ji je, da bi vse razumele, bolj kot ljudje, ki ž njimi ne more in ne sme govoriti o tem, kar je v srcu. In ker so se

ji zdele tu kot sestrice, so se ji smilile, da bi jih trgala. S težkim srcem je zapuščala travnik in ko je stopila v mesto, mislila je še vedno nazaj na cvetke. Njena duša je sanjala . . . Kako bi bilo to?

Naredila bi šopke, lepe, kot jih je videla nekoč pri vrtnarju, ki je bil stricev prijatelj. Tudi ona bi jih znala tako lepo zvezati in poviti. In šla bi med ljudi in prodajala bi šopke. Vsak bi ji rad dal za šopek krajcar ali dva. Oblekla bi se lepše, da bi se je ljudje ne sramovali, da bi je ne zapodili, ker bi bila umazana ali raztrgana. Morda bi ji gospodinja pustila obleči tisto lepšo obleko, ki jo je bila dala narediti, kot je slišala, iz večje obleke njene matere. Tisto obleko je smela obleči samo v nedelje, ko je šla z gospodinjo k maši; potem pa jo je morala takoj sleči. Popoldne je morala obleči najbolj grdo obleko, da bi ji ljudje rajše dajali. A tista lepa obleka ji je bila že premajhna in tesna. Lahko bi jo večkrat oblekla, da bi ne bila taka. A gospodinja ji ni pustila.

„Kaj“, je rekla, „še prevzetovati hočeš, ti nadlega beraška.“

In če bi gospodinji vse povedala, mogoče bi ji pustila obleči ono lepšo obleko, kadar bi šla prodajat šopke, da bi se ji ljudje ne smejali. Morda bi ne hoteli kupiti, če bi bila grda, raztrgana, ker bi zašla tudi v boljše hiše. Aj, kako bi bi bilo to lepo! Prišla bi k omizju, ponudila šopke, ugajali bi jim in pokupili bi vse in rekli: pa še prinesi! In ona bi jih še naredila, delala bi cel teden, a v nedeljo pa bi prodala vse. In to bi bil zaslužen denar, dala bi ga z lahkim srcem stricu in gospodinji, in mnogo bi izkupila, mnogo. In nihče bi ne godrnjal, ko bi ji plačal, nihče bi je ne zmerjal z beraško nadlego. In kaj še vse! Prišla bi v boljše hiše. Mogoče bi dobila kje tudi kaj dobrih ostankov, da bi jedla še bolje kot gospodinja in stric . . . Kakšno morajo pač jesti bogati ljudje, in pravijo, da niti ne morejo, da vse pusté. In dali bi mogoče njej, da bi nesla tudi gospodinji in stricu, da bi se tudi njima dobro godilo. V kako hišo bi vedno prinašala šopke, bila bi kot domača, spoznali bi ljudje, da ni hudobna, ne obsojali bi je tako, kot takrat, kadar stoji med berači. In tako bi si opomogla. In kaj še potem. Tako je mislila Malka, ko je prišla do hiše zunaj mesta in sta jo vzbudila iz lepih sanj gospodinja in stric z vprašanjem:

„Ali je bilo dobro?“

In ko je dala stricu ves denar, je zavpila gospodinja:

„Tako, meni pa nič? Le čakaj, ne dobiš večerje! Kdo te pa živi, ne hvaležnost beraška, ti!“

„Saj imaš tu“, je dejal stric in ji je dal polovico.

„Meni se najpreje dá“, je rekla gospodinja in z jezo vzela drobiž ter ga vrgla v škatlo, pri tem pa zadela ob burklje in prevrnila čaj po ognjišču. Posoda je padla na tla in se razbila. To je gospodinjo še bolj razkačilo in začela je kričati:

„Tako! To imam za hvaležnost, da sem vaju redila. Poberita se mi iz hiše! Jaz lahko brez vaju živim, če moreta vidva brez mene. Tako me plačujeta na stara leta za mojo dobroto. Čakajta, da vaju drugi dobé, potem bosta videla, kaj sem vama bila jaz. Tako, za večerjo pa kamor hočeta.“ Tako

je vpila in pospravljala ogenj po ognjišču. Stric je vlekkel pipo in kašljal prisiljeno. Malka pa se je zopet zatopila v svoje misli in čisto pozabila, da ni večerjala . . . Novi upi in nove nade so ji vstajale v duši, in ko je utihnila gospodinja, sta odšla s stricem spat. V svojih mislih na cvetice je Malka zaspala in še dolgo v noč sanjala, kako hodi s cveticami med ljudmi, oni pa kupujejo, smejejo se ji in jo imajo radi; vsi so ji prijazni in povsod je že znana . . . Bogate gospe jo poznajo in jo vabijo, naj še prinese cvetic, in se ji smejejo . . . Vsak ji rad dá krajcar, dva; marsikdo ji pusti cel groš; po gosposkih hišah jo povabijo celo v kuhinje, kjer so same dobre reči . . . In dajo ji vsega, kar je o poldne: torte, pečenke, potic, lepega belega kruha . . . Ona pa hodi med njimi vesela v svoji boljši obleki, ki je bila narejena iz materine obleke, ker ji jo je bila gospodinja pustila obleči, češ: saj ti bo itak kmalu premajhna. Tako sanja Malka. Košarico, kjer so bile prej cvetlice, pa napolni z dobrimi stvarmi, da ponese domu gospodinji in stricu . . . To bosta vesela. (Konec prih.)

Nekaj dobrih svetov za uspešno učenje.

Potekel je prijetni čas oddiha, minile so velike počitke. Zopet nastopi resna doba napornega dela, zopet se polnijo šolski prostori. Koristnejše slike vam zdaj ne more „Vrtec“ staviti pred oči, kakor če vam prijavi sliko pridnega dijaka in še dostavi nekoliko dobrih svetov, kako naj bi vsak učenec izpolnjeval svoje stanovske dolžnosti.

1. Uči se rad in z veseljem! Sicer se splošno povdarja, da je prvi pogoj pri učenju bistra glavica; a izkušnja nam izpričuje, da je za uspešno učenje enako ali pa še bolj treba dobrega srca, odločne volje. Mnogo ljudi, ki so imeli „bistro glavico“, je ostalo v nevednosti, ker se niso hoteli učiti; drugi pa so se povzpeli do velike učenosti, dasi niso bili posebno nadarjeni, ker so se učili z veliko vnemo in pridnostjo.

Hvala Bogu, da nam je ukaželjnost že kolikortoliko prirojena. Človeka veseli, če izvé kaj novega, in čimbolj se množi zaklad njegove učenosti, tembolj raste njegova ukaželjnost. A lenoba je le pregostokrat kriva, da se zanemarja in čimdalje bolj izgublja ta lepa prednost, — ukaželjnost, in se vsled tega opušča učenje. Zato se dobri učitelji zelo prizadevajo, da bi pri učencih vzbudili zanimanje in veselje za učenje. A tudi učenci sami naj v sebi vzbujajo in netijo ukaželjnost. V to svrho naj večkrat pomislijo, da je to njih stanovska dolžnost in da je greh, ako zanemarjajo učenje naj;

gostokrat preišljajo, koliko korist donaša obširna učenost, koliko škodo pa provzroča zlasti v sedanjih časih nevednost; nikar naj ne pozabijo, koliko veselje napravljajo ljubim staršem in predstojnikom z vrlim napredovanjem v šoli; osobito pa naj čestokrat Bogu in nebeški Kraljici darujejo oni trud, ki jim ga prizadeva učenje. Sploh pa tudi tukaj velja francoski pregovor: *L'appetit vient en mangeant* (slast prihaja takrat, ko že jemo.) Tudi učenje nas bo tembolj veselilo, čimveč se učimo in naučimo.

2. Uči se pametno! Učenje je lahko dvojno: dobesedno ali pa le prosto — po vsebini. Največkrat se nam je učiti prosto, to je tako, da se ne vežemo strogo na učiteljeve besede ali na besede učne knjige, marveč da s svojimi (različnimi) besedami znamo povedati, kar smo se naučili. Napačno pa bi bilo, ko bi popolnoma zanemarjali dobesedno ali doslovno učenje (memoriranje), ker je v življenju večkrat potrebno, da si kaj zapomnimo „od besede do besede“, in ker nam spomin boljša in utrjuje tako učenje.

Oboje učenje mora biti pametno, t. j. najprej moramo prav razumeti to, kar si hočemo obdržati v glavi. V to svrho je treba, da učenec zelo pazno posluša učiteljevo razlago in si natanko ogleda, kar se mu pokaže ali pa nariše na tablo. Tudi sam naj pridno opazuje razne predmete v naravi, ali v zbirkah in muzejih, ali na dobrih slikah. Glej, kako naš pridni dijak zamišljeno pregleduje knjigo s slikami. Kdor gleda pri učenju le na besede, ne pa na reč samo, se bode težko naučil, a tudi hitro pozabil. Zlasti pri memoriranju je treba paziti na to. Res, da si je tu treba zapomniti vrsto besedi; a to se bo tem lažje zgodilo in bo tudi gotovejše in dije ostalo v spominu, ako obenem tudi razum veže besede z rečmi ali dogodki. Nihče naj torej pri učenju ne posnema „ministrantov“, ki se morajo naučiti stavkov, katerih ne razumejo, zato, ker ne morejo drugače.

3. Uči se temeljito! Nikjer se tako rada ne kaznuje površnost, kakor pri učenju. Tu nastane namreč dvojna ali cela trojna škoda. Ako se naučiš kaj le površno, takorekoč mimogrede, boš v kratkem pozabil. Posamni učni predmeti se navadno tako poučujejo, da se polagoma postopa od znanega do neznanega in da so poznejši oddelki odvisni od poprejšnjih; torej ne more razumeti zadnjih, kdor se ni naučil pričetnih. Posamezne vede so kakor lepo zgrajeno poslopje. Ako so pri poslopju slabo vloženi spodnji in temeljni kameni, se nikdar ne more zgraditi visoko in trdno poslopje. Enako je tudi pri učenju. Kdor se ni temeljito naučil začetnih reči, ne bo mogel zmagovati višjih nauk. S takim polovičarskim učenjem se pa tudi oškodujejo dušne moči: spomin se ne utrjuje, razum se ne bistri, fantazija se ne poživlja. Proč torej z vsem polovičarstvom!

4. Uči se r e d n o ! Menda ni nikjer tako zelo potreben pravi red kakor pri učenju, in sicer v mnogih ozirih. Poglavitni del dneva je že itak urejen po šolskih odredbah; a tudi drugi čas si moraš vestno izkoristiti; na vsak način se moraš privaditi zgodnjega vstajanja, ker zjutranji čas najbolj ugaja učenju, — „rana ura, zlata ura“. Razvrsti si predmete tako, da se naučiš najprej onih, katere ti naklada šolska dolžnost, ne odlagaj jih tudi takrat, ko bi ti bili nepovoljni. Za prostovoljne predmete pa porablaj le preostali — prosti čas, a tudi izmed prostovoljnih predmetov odbiraj najprej take, ki donašajo več koristi. Posebej si pa zapomni to-le pravilo: Ne uči se predolgo istega predmeta, zlasti če zahteva večjega napora, marveč modro menjavaj težje predmete z lažjimi; nekaj časa se bavi z rečmi, pri katerih se trudi zlasti spomin, nekaj časa s takimi, pri katerih deluje posebno razum, potlej spet z onimi, pri katerih ima važno vlogo fantazija itd. Saj tudi kmet ne seje vedno enakega zrnja na isto njivo, marveč menjava setev; in tudi v telesni hrani, pravijo, je dobro menjavati.

5. P o n a v l j a j , p o n a v l j a j ! Pozabljivost je učenju največja sovražnica. Ne premaga je pa nobeno drugo orožje nego pridno ponavljanje. Že takrat, ko se prvič učiš kako reč, si jo izkušaj globoko utisniti z opetovanim ponavljanjem. Pozneje, ko si se že naučil kaj več, ponavlaj skupno, primerjaj posamezne oddelke med seboj, imej jasen pregled celote; pa

tudi posameznosti čestokrat ponavljaj. „Repetitio est mater studiorum“ — Ponavljanje je mati učenja.

6. Moli in delaj! Ta pregovor bi želel videti zapisan vsepovsod, kjer si naša ljuba mladina glavo beli z učenjem: v šoli, v domači učni sobici, na knjigah, na zvezkih itd. Kakor namreč nobeno delo nima pravega uspeha brez blagoslova iz nebes, ga tudi učenje ne more imeti brez božje pomoči. Vsak dan torej željno prosi nebeškega blagoslova svojemu učenju. Pogosto pa tudi daruj z dobrim namenom svoj trud Bogu in presv. devici Mariji, da tvojih vrlih uspehov ne bodo zapisovali samo učitelji in profesorji v svoje kataloge, marveč da bo mogel tudi tvoj angel varih zapisovati tvoje vsakdanje zasluge v knjigo življenja!

„Internus“.

Iz raznih stanóv.

(Speval Taras Vaziljev.)

Prestar.

Kaj li veste, kdo sem jaz?
Pekovski je moj obraz,
Velik koš na rami nosim,
Pa ne mislite, da prosim.

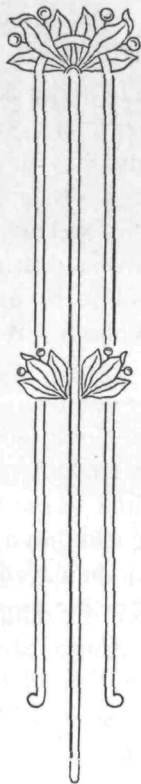
V košu préstice imam,
Rad, prav rad vam jih prodam;
Bolj so dobre, ko potica —
To resnica je, resnica.

Da sem préstar, je takó:
Zdaj na svetu je hudó,
Človek s trudom preživí se,
Pa še zraven ves spotí se.

Jaz pa rekel sem — ne boš!
Vrgel sem na ramo koš,
Peka mestnega poprosil,
Če bi lahko préste nosil.

Dokler zima bo pri nas,
Pridem že še kdaj med vas;
A po leti? — No mogoče —
Če mi le ne bo prevroče?

IV.

Kuhar.

Veste, kuhar ni vsak muhar,
Ki zna kuhati krompir,
Repo pēči, sok soliti
Zna na paši vsak pastir.

Jaz na primer sem pa v mestí
Pri vojakih kuhar bil,
Pa sem potlej še posebej
Po hotelih se učil.

Vsi gospódi, najfinejši,
Vrlo zdaj postreči znam,
Eh, zato pa tudi službo
Mastno, kot nihče, imam.

Moj trebušček je kot sodček,
Moj obraz zornordeč,
Samo nos — prebita kavka!
Rdeč še malo je preveč.

Kaj se hoče? Nos ob ognji
Marsikómu pordeči,
Ob pijači pa še rajši
V modrem svitu zažari.

Žličar.

Po svetu s svojo robo
Ubožček hodim bosonog
Ne morem čevljev si kupiti,
Takó moj stan je zdaj ubog.

Lesenih žlic več svet ne mara,
Kovinske vsi kupujejo,
Le v črnih bajtah še lesene
V čelešniku samujejo.

Vse izpreminja se na sveti,
Drugače vse je kot nekdanj;
Zato si žličarji želimo
Nekdanjih časov spet nazaj.

A časi srečni, preminuli,
Se nikdar več ne vrnejo . . .
Da vsaj takrat bi srečni bili,
Ko me s prstjo zagrnejo . . .

Orožnik.

Prav lepo sem jaz opravljen,
Sabljo nosim kot vojak,
Tudi puško vzamem včasih,
Da bolj čvrst sem korenjak.

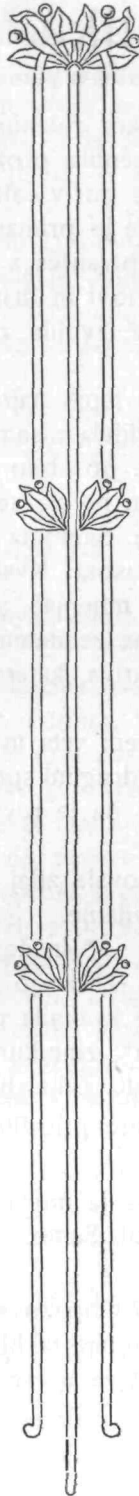
Kamor pridem, vse me gleda,
Bosopetci pa bežé,
Tudi pretepači radi
Mi pokažejo peté.

To bi človek jih nabrisal
Vse, ki jih srbé kosti;
V boj gredó naj, če bi radi,
Da se kri jim umiri.

In ciganska ta zalega!
Vedno vzame kako stvar,
A ljudje namé kričijo:
„Kje je hodil pa žandar?“

Vrvar.

Hóla, očka, semkaj k meni,
Kupite si kos vrvice,
Da za konja bo za kravo
Za telice in kozice.

Glejte, moje so trpežne,
Dajem tudi jih po ceni;
To vam rečem: te so trdne,
Bolj še skoraj kot jermeni.

Pa so tudi kupci trdi —
Mimo mene vsi hitijo . . .
Ko jim pa žival uide,
Pa neumno se jezijo.

Smolar.

Smolar sem bil, smolar sem
zdaj,
Smolar bom svoje žive dni,
Pa sem vesel, da bi zapored
Prepél, prevriskal dneve tri.

Da, moja služba je prijetna,
Pa brez nevarnosti, težav;
Da bi le smolo mogel brati
Do zadnjih dihov vedno zdrav!

Ej, za vsakdanji kruhek vedno
Sem bil prislužil dosedaj:
Naprej bo že kakó; le smre-
kam
Preljubi Bog še smole daj!

Rudar.

Življenje celo v rovih
Ubogi sem rudar,
Skor nikdar ne zasije
Mi dneva svetli žar.

Na desni, levi stene,
Za mano črna noč,
Pri meni pa svetilka
Brlí trepetajóč.

Kot črna noč za mano
Življenje se mi zdi,
Ko spomnim se na svoje
Pretekle, zdajne dni.

A ti, svetilka, upe
Svetlejšé mi budiš,
Saj kmalu ob mrtvaškem
Mi odru zabrlíš.

Pripovedka o krastači.

(Po Andersen-u posnel Josip Bekš.)

Oči so ji zažarele kakor zelenim žabam pri snočnjem koncertu, in v nogah je začutila prožnost in moč, da bi skočila še enkrat v vedro, tja gor v solnce. Vsa okrepčana od ravnokar zapete žabje himne je primarširala kmalu do ceste, ob kateri so stala človeška bivališča s cvetličnimi vrtovi, z vrtovi za zelje, s sadnimi vrtovi in drugimi najrazličnejšimi gredicami. Naša znanka si je izvolila za enčasno najpripravnejše bivališče vrt za zelje.

„Kako mnogo lepih najraznovrstnejših bitij živi po svetu, katerih še nikoli videla nisem. Svet, kako si prostran in lep! Kajpak je treba še posebno nam krastačam, da se po njem kretamo in učimo izpoznavati ga, ne pa sedeti na enem prostoru med štirimi mokrimi kamni v vodnjaku. Samo ta vrt si mora kdo ogledati!“

Ha — saj pravim, to je krasota! Kvak!“

„Tudi jaz sem podobnega mnenja“, pripomni lepo zelenkasto - črnkasta gosenica, ki se je zibala na zeljnatem listu. „Tale list je zelo sočen in največji; polovico zemlje pokriva, katero pa lahko pogrešam.“

„Kvik, kvik, koko—ko!“

Pikorakale so kure po sredi vrta in pikale zdaj na desno, zdaj na levo. Kura, ki je korakala pred drugimi spredaj, je bila dalekovidna. Zazrla je gosenico ter kavsnila po njej, da je revica padla na zemljo, kjer se je zvijala v krčevitih lokih.

Kura pa jo je mirno opazovala zdaj z enim zdaj z drugim očesom, ker ni umela, kaj pomenja to zvijanje.

„Spak, norčuje se iz mene —“ in že je zavzdignila kljun, da bi občutno kaznovala predrzno stvar — kar jo pri tem zgibu prestraši krastača, ki je sedela v bližini, ter nehoté kvaknila proti velikemu ptiču.

„Glej, glej, zavezništvo ima“, zine kura ter se vrne. „Tak-le prigrizek bi mi k večjemu mogel škodovati. Zvijal bi se mi celo v vratu.“

Tudi druge kure so soglasno pritrdile, in cela družčina je počasi odšla po svojih opravkih.

„Hehe, po ceni je šlo“, se je muzala zvijačna gosenica. „Dobro je, da sem ostala pri popolni zavesti. Samo — kako bi prišla zopet na zeleni svoj list?“

Če bi jo bila naša krastača opazovala prav od blizu, bi bila lahko prav natanko videla, kako je dvignila ta hip desno nožico prvega para ter se popraskala na glavi — najbrž za ušesom.

Mala krastača je prilomastila z drznimi skoki v bližino in — kakor se spodobi — izrazila gosenici sočutje. Veselila se je in priznala s ponosom, da je ukrotila kuro edinole ona s svojo ostudno zunanostjo in neustrašenim nastopom.

„Kako mislite to?“ vpraša gosenica „saj sem se vendar sama izvila nevarnosti. Pa ste res presneto lepi in neustrašni! Prosim, ne nadlegujte me dalje! Menim namreč, da lahko uživam svoje imetje in posestvo popolno nemotena od neljubih mi vsiljenk. Ahà — list sem dosegla —. Nič ni tako lepega in prijetnega, kakor mirno življenje — samo višje moram zlesti na svoj prestol! Višje — tako!“

„Le še višje, meni je vseeno!“ odvrne krastačica.

„Ko bi si domneval“, mislila je dalje sama zase, „ravno tako naprednega mišljenja je, kakor jaz. Vse napreduje! Malo slabe volje je, pa nič ne dé; reva se je prestrašila. Saj se še sedaj trese. Takole nanjo prileteti — to niso mačkine solze!“

Vse stremi po višjem, vse — hm —.“

In pogledala je visoko, kolikor ji je dopuščal kratki in debeli vrat.

IV.

Na strehi bližnje kmetске hiše sta sedeli v gnezdu dve čaplji; krastačica ju je zapazila.

„Ti dve vidita še več sveta kakor pa jaz; ah, če bi mogla jaz tje gor!“ si je zaželela krastačica.

V hiši sami pa sta stanovala dva mlada dijaka. Sklep šolskega leta se je namreč završil pred dobrim tednom. Šla sta torej domov na počitnice, eden je bil jezikoslovec, morda tudi pesnik, a drugi strogozamišljen naravoslovec. Prvi čvrste in krepke postave, živahnih pa dobrih oči, drugi pa precej čokat, hrbet mu je lezel malone v dve gubi, z očmi pa je vedno nemirno vztrepetaval. Kaj se hoče, naravoslovec je bil obenem tudi zvezdogled in marsikatero urico je presedel zvečer pozno v noč pri daljnogledu, ki si ga je bil sam napravil. Prvi je prepeval, pisal in govoril z navdušenostjo o vsem, kar je ustvaril ljubi Bog; kar je čutil, vse je izražal v jedrnatih, jasnih in čistozvenih verzih. Drugi dijak-naravoslovec pa je tako-rekoč živel vzajemno z metulji, cvetel vzajemno z rožami, trepetal nemično z očmi, vzajemno z nebeškimi zvezdicami, izkratka: proučaval je naravo, kakor jo je videl z lastnimi očmi. Oba skupaj pa sta bila vesela in dobrodušna tovariša.

„Poglej no, kako krasna krastačica“, pripomni naravoslovec „lep eksemplar za mojo zbirko.“

„Saj imaš že dve drugi“, odvrne pesnik. „Pusti jo, naj se veseli življenja in prostosti!“

„Pa ko je tako izvanredno izborna zastopnica svojega plemena!“

„Nič bi ti ne ugovarjal, če bi morda našla na njeni glavi biser; takoj bi ti jo doma pomagal parati.“

„Biser — hm? Pa znaš res precej naravoslovja!“ se je namuznil naravoslovec ter nemirno zatrepetal z očmi.

„Vprašam te, Ivan, ali si moreš misliti v pravljicah preprostega naroda kaj lepšega kakor: krastačica, najostudnejša žival, nosi marsikaterikrat biser na svoji glavi —?“ je odgovarjal pesnik smeje in podprl

svojo trditev z gradivom iz pravljice. „Ivan, prosim — ugovarjaj! Ali ni tudi včasih človek brez posebne zunanosti in nastopa obdarjen z največjimi čednostmi, ki ga dičijo kot tudi grdo glavo diči biser!“

Več krastača ni mogla slišati, tudi polovice tega, kar sta govorila, ni dobro razumela.

Oba prijatelja sta odšla pogovarjaje se naprej, ona pa se je srečno izognila poginu v špiritu.

„Popolnoma prav in pametno je, da nimam bisera na glavi, utegnila bi bila doživeti nepriliko.“

S strehe pa se je začul glas; čapljak je poučeval družino, ki je prezirljivo zrla na dijaka-učenjaka v zeljniku.

„Človek je domišljavo bitje“, spet povzame čapljak. „Ali slišite, otroci“ v gnezdu je sedelo tudi troje mladih čapljič —, „kako klepetata tista-le dva doli tam v zeljniku. Glas imata, glas, takega pa vendar ne kakor me. Ljudje se ponašajo z govorniškimi darom in lepim jezikom! Čuden jezik to! Drug drugega skoro ne umeje. Me pa s svojo govorico lahko občujemo med seboj, ali pa s sestrami na mrzlem severu, ali pa v vročem Egiptu. Po zraku letati tudi ne znajo ljudje. Vozijo se sicer semintja s čudno napravo, ki jo imenujejo ‚vlak‘; za zrak pa so njihova trupla pretežka. Skoro mi postaja tesno pri srcu, če pomislim na ljudi. Živele bi brez njih popolnoma lahko, samo da bi imele črvov in žab na razpolago.“

„Strašno se ji je sponesel govor“, je pripomnila krastača samazase. „Velik mož je ta čapljak, pa kako sedi; nikdar še nise m videla ali čula, da bi kdo sedel tako visoko. Pa kako zna plavati — to to, saperlot“, je vzklikala, ko je čapljak z razpetimi perutnicami krožil po zraku.

Mati čaplja pa je ostala v gnezdu in pripovedovala mladičem čudne reči: kako velika reka je Nil, kako mehko blato imajo njegovi bregovi, koliko žab, krastač in druge golazni se solnči tamkaj, i. t. d. Krastači pa je bilo vse to novo in neumljivo.

„Alo, v Egipt!“ je vzkliknila. „Če bi me le hotela kaka čaplja vzeti s seboj. Zopet bi se ji prikupila in ne storila bi mi nič žalega. Kako bi bila srečna! Vse hrepenenje in vsa ta sreča bi bila več vredna, kakor če imam biser na glavi.“

Pa saj je to bilo: ravno to hrepenenje in te želje po nečem višjem, to je bil dragoceni biser na njeni glavi. Kako ji je žarelo v glavi veselje, sreča, zadovoljnost!

Po zraku pa se je približeval čapljak. Ugledal je ubogo krastačo, spustil se navzdol in jo malonežno prijel s kljunom.

Kljun jo je trdno tiščal skupaj, po zraku pa se je delal veter. Ni bilo sicer prijetno krastači, pa vendar se je čutila srečno, ker se je dvigala kvišku. Da jo nese čapljak v Egipt, o tem je bila prepričana. In zato so ji blestele oči, kakor bi se v njih kresale iskre, biseri.

„Kvak, kva-ak — oh —!“

Padla je . . .

Njeno truplo je bilo mrtvo, in ona ubita . . .

* * *

Toda iskra v njenih očeh — kje je ostala ta? Vzel je solnčni žarek ta krastačin biser ter ga odnesel . . . Pa kam?

Ne poprašuj dijaka naravoslovca, vprašaj rajši pesnika-jezikoslovca; opiše ti vse kakor v pravljici, kakor v pripovedki. Premisli! Zeljna gosenica se izpreminja, dokler se ne razvije v metulja! Družina čapelj speje čez gore in morja v daljno Afriko in vendar se vrne zopet po najkrajši poti v isto deželo, celo na isto streho!

Res, čudno se ti morda zdi, pa je vendar resnično! Vprašaj dijaka-naravoslovca; pritrdil ti bode. Pa saj tudi sam veš, ker si se učil v šoli ali pa že morda videl z lastnimi očmi.

A kje je ostal biser, ki ga je imela na glavi krastača?

Išči ga v solncu! Uzri ga, če moreš!

Prevelika luč ti brani! Mi, ljudje, nimamo oči, ki bi prodrla v vesoljno božje stvarstvo, toda imeli jih bomo enkrat, in tedaj bomo poslušali najlepše pripovedke — nebeške pripovedke!

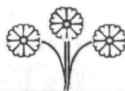
Rad šel bi tja.

Po polju gre jesen,
Ž njo hodi zimski hlad,
A tamkaj v daljnem jugu
Se druží cvet in sad.

Rad šel bi tja na jug,
Kjer čuva solnčni žar
Naravo vso, da vigred
Ne mine ji nikdar.

Rad šel bi tja, le dom
Bi vabil me nazaj,
Rad šel bi tja, da ni tu
Moj ljubi, rodni kraj.

Slavko Slavič.

Listje in cvetje.

Iz zaklada naših pregovorov.

41. Mrtvaška obleka nima žepov.

Jako pripravna je krojaška naredba, da imamo pri obleki žepe. Marsikatero reč si hoče človek posebno zavarovati in jo nosi vedno pri sebi. Kakor nalašč mu je v to svrho

žep pri obleki. Zlasti pa imamo žepe zato, da imamo takoj na razpolago take reči, ki jih potrebujemo vsak dan, in navadno še po večkrat na dan, n. pr. žepno uro, denar, rutico, ključke itd. Mrlič nič več ne potrebuje takih reči, ki jih navadno nosimo v žepu. Zato tudi njegovi obleki ni treba žepov.

Kogar oblečejo v mrtvaško obleko, ne potrebuje več ure, ker zanj so se iztekle ure, in prišla je ona ura, o kateri pravi Zveličar, da ne more nihče več delati. Ura je namreč izborna mera za čas; a s smrtjo poteče in preneha čas in začne se večnost, za katero pa ni nobene mere. Torej nam ta lepi pregovor prav živo v spomin kliče Jezusove besede: „Delajte, dokler je dan, zakaj pride ura, ko ne more nihče več delati.“

Mrliču ni treba več žepov za denar, zakaj denar ima veljavo le v sedanjem življenju. Kdor je umrl dobro pripravljen in je zveličan, je neizmerno bogat v Bogu, če je bil še tako ubožen na svetu. Kdor je pa pogubljen, mu nič ne morejo pomagati najvišje gore zlata in srebra. Zato opominja Gospod: „Zbirajte si zakladov v nebesih, kjer jih tatje ne izkopljejo in ne ukradejo, rja ne sne in molji ne ukončajo.“ Zemeljskih zakladov ne more noben mrlič s seboj vzeti, s seboj ponese edino le dobra dela, ki jih je storil v milosti božji iz ljubezni do Boga. Zato sv. pismo blagruje človeka, ki si je na zemlji nabral obilo zaslug za nebesa: „Blagor mrtvim, kateri v Gospodu umrjo . . . zakaj njih dela gredo za njimi.“

Mrtvaška obleka nima žepov, ker pokojnik ne potrebuje več rutice, da bi si brisal pot raz čelo ali solze iz oči. Zanj je potekel delavnik, nastopil je večni praznik, nič več se ne bo trudil in pehal v potu svojega obraza. Ako je lepo preživel svoje dni na zemlji, preneha zanj tudi sleherna žalost in prične se večnotrajno nekaljeno veselje. Potne kapljice ob smrtnem boju so bile njegove zadnje srage na čelu; s poslednjim vzdihljajem se mu je utrnila zadnja solza. Saj nas zagotavlja sv. pismo: „Bog bo obrisal vse solze od njih oči, in smrti ne bo več; tudi ne bo več ne žalovanja, ne vpitja, ne bolečine, ker poprejšnje je minilo.“

Prav posebno naj bi si pred oči stavili ta pregovor vsi krivičniki, lakomniki in trdosrčni skopuhi.

Rešitev naloge v 9. številki.

Ž
R i m
P a v e l
m r e ž a
d o l a r
s l i v a
N a n o s
A g a t a
p e š e c
K o p e r
k r a v a
r o p a r
s r e d a
J o ž e f
k i P a r
s i n
j

Prav so rešili: Fatur Slavko in Kristina, na Rakeku; Engelsberger Viktor, Gorišek Josip, Bizjak Janez in Uršak Alojz, ministrantje na Raki; Scheliga Irma, učiteljeva hčerka pri Sv. Jederti nad Laškem; Triller Mici in Fanči, v Ljubljani; Svetino Franci in Ida, učenca, in Anton, dijak (na počitnicah) v Pliberku; Fabjančič Vladko in Franjo, dijaka na Bučki.

Družba sv. Mohorja. Družba sv. Mohorja šteje letos **76.058 udov**, to je **3988 manj** kakor lansko leto, ko smo bili dospeli do prečastnega števila 80.046 udov. — V družbene „zlate bukve“, v katere se po pravilih vpiše vsak novo vstopivši ud, se je zapisalo 7167 novih letnih udov, namreč od številke 234.722 do številke 241.889.

Družba razpošilja svojim udom letos **456.348 knjig**. Pač častno število za mali in še tako razkosani slovenski narod! Če prištejemo te knjige onim, katere je družba sv. Mohorja od svojega obstauka že podala svojim udom, najdemo, da je Slovincem vkup poklonila **9.300.040 iztisov knjig!** V istini pa je to število še precej višje, ker so tu štete samo one knjige, ki so jih prejeli udje. natisnjeni in izkazani v naših koledarjih.

V Celovcu, dné 20. septembra 1903.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.